

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حسین قلی پور

دانشجوی دکتری خط مشی
گذاری عمومی

نویسنده

دانشگاه امام صادق علیه السلام

مرکز
علمی

درآمدی بر

نظریه سسکلیک اسلامیت جوهره

مدیریت

رایانامه

hghpor@gmail.com

مروری گذرا بر محتوای مقاله

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام
و مدیریت

۳

خردمایه نظریه
تشکیک اسلامیت
مدیریت

۴

سطوح اسلامیت
مدیریت در نظریه
تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادات

۸

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

- دیدگاه ها و تلقی های مختلفی نسبت به مدیریت اسلامی، ارائه شده است:
- در مقام نظر، بالاخره کدام تلقی از مدیریت اسلامی، مدیریت مد نظر اسلام است؟
  - در مقام عمل اتخاذ هر کدام از رویکردهای اسلامی و عمل کردن مبتنی بر معیارهای ارائه شده،
  - تفاوتی را برای مدیرانی که علاوه بر آن معیار حداقلی، معیارها و ارزش های بیشتری را مبنای عمل قرار می دهند، قائل نشده است.
  - علاوه بر این، اگر مدیری، خارج از محدوده مضیق تعریف شده در رویکردی دیگر، عمل کرده، عملکرد وی محکوم به عدم اسلامیت، پنداشته شده است.

- ۱
- ۲
- ۳
- ۴
- ۵
- ۶
- ۷
- ۸

مبانی نظری

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

تحلیل یافته ها

نتیجه گیری

پیشنهادها

از این رو مسئله مهمی که پیش روی اندیشه ورزان این عرصه قرار می گیرد:

- آیا می توان مفهومی مشکک از مدیریت اسلامی ارائه داد تا ضمن یک توسعه مفهومی، تلقی های مختلف از مدیریت اسلامی در آن جای گیرند؟
- آیا می توان مدیریت را جوهره ای دانست که ضمن امکان اتصاف به غیراسلامی بودن، بتواند متصف به اسلامی، اسلامی تر و اسلامی ترین بشود؟
- و پرسش دیگر اینکه در نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت، مدیریت اسلامی چه سطوح و مشخصاتی دارد؟

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

الف) کلی مشکک و متواپی: در علم منطق مرسوم است (مفاهیم که قابلیت صدق بر بیش از یک چیز دارند مثل کتاب را بر دو قسم تقسیم می کنند: متواپی و مشکک.

ب) مدیریت:

▪ «فرایند اجتماعی مستمری که در بردارنده هماهنگی منابع انسانی و مادی

به منظور دستیابی به اهداف مطلوب است» (Murugan, ۲۰۰۸: p ۶)

▪ همچنین در این مقاله،

▪ مفهوم عملی مدیریت مدنظر بوده نه علم مدیریت.

▪ تفاوت مفهومی مدیریت و رهبری در نظر گرفته خواهد شد.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک
اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

■ همگی تعاریف مدیریت، علی رغم اختلافات آشکار با یکدیگر، بر «هدف محوری» اتفاق نظر دارند.

■ هدف مکتب اسلام، کمال انسان هاست.

✓ بنابراین مدیریت و مکتب اسلام، دو موجودیت هدفمند بوده که هر کدام هدف خویش را پیگیری می نمایند.

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

- آنچه مدیر را اثربخش و کارآمد (و در یک کلمه موفق) می کند، هدف نیست بلکه «فرآیند»هایی که در راستای تحقق هدف به کار می گیرد.
- اسلام نیز صرفاً اهداف فرد، خانواده و جامعه را تعیین نکرده است تا آنها از هر طریق ممکن بتوانند عمل کنند بلکه باید و نبایدهای اسلامی یا نظام ارزشی اسلام، مسیر رسیدن به آن هدف هستند.
- ✓ مدیریت و اسلام، علاوه بر هدف، در فرآیندها و شیوه های دستیابی به هدف نیز با یکدیگر مواجهه خواهند داشت.
- ✓ نقطه اشتراک و تلاقی عمل مدیریت با اسلام، در مواجهه هدف و فرآیندهاست.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

۳

خردمایه نظریه تشکیک
اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک
اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

نسبتی که هدف مدیریت با مکتب اسلام برقرار می کند، چند حالت دارد:

الف) تعارض   ب) تغایر   ج) تطابق

الف) تعارض: اگر سازمانی، هدف خود را در راستای بی دینی افراد انسانی قرار داد، قطعاً چنین هدفی در تعارض با اسلام است.

■ مثال

اگر یک شرکت سینمایی، محتوا و پیام هایی ضد اسلامی را در قالب فیلم و سریال، تولید کند تا بینندگان با مشاهده آنها، نسبت به اسلام، هدف و ارزش های آن، ادراکی منفی و احساسی مشمئز کننده پیدا کنند، قطعاً این هدف، هدفی غیراسلامی خواهد بود.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک
اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

ب) تغایر: ممکن است یک سازمان، هدف خود را دستیابی به یک غرض مشروع قرار داده باشد و سازمان را در خدمت تحقق آن قرار دهد. در این صورت هدف سازمان، لزوماً بالفعل کردن استعدادهای انسانی کارکنان در مسیر سعادت نبوده و از این جهت مغایر با هدف مکتبی اسلام است ولی به دلیل مشروعیت آن هدف، نمی توان وصف تعارض را برای چنین مدیریتی، قرار داد.

■ مثال

سازمانی را که از طریق کسب و کاری مشروع چون تولید و عرضه خودرو به پیشینه کردن سود خویش می پردازد، می توان در اینجا قرار داد.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و
مدیریت

۳

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

ج) تطابق: برخی از سازمان ها هستند که هدف آنها، بیش از هر چیز دیگر، تربیت و رشد انسان هاست. حال اگر این سازمان ها، رشد و ارتقای انسانی را به معنای اسلامی خویش دنبال کنند، هدف آنها دقیقا همان هدف مکتب اسلام خواهد بود.

■ مثال

به عنوان مثال، چنانچه یک شرکت اقتصادی، علاوه بر بیشینه کردن سود مالی، هدف اصلی خود را رشد و ارتقای کارکنان خویش قرار دهد و در جایی که بین رشد کارکنان و بیشینه کردن سود مالی، تعارضی پیش بیاید، رشد کارکنان را انتخاب کند، می تواند نمونه ای از یک مدیریت اسلامی تلقی شود.

به همین منوال، فرآیندهای مدیریتی نیز در مواجهه با ارزش های اسلامی سه حالت، برقرار می کنند:

الف) تعارض   ب) تغایر   ج) تطابق

الف) تعارض: اگر فرایند به کارگرفته شده برای تحقق هدف، مشروع نباشد.
■ مثال

اگر یک شرکت هواپیمایی برای جذب مشتری بیشتر در استفاده از خدمات خویش، از کارکنان زن استفاده کرده و آنها را الزام به آرایش نماید، با وجود امکان موفقیت در جذب بیشتر و همچنین رضایت خاطر کارکنان، فرآیندهای به کارگرفته شده وی، مشروع نبوده و در نتیجه مدیریت وی، اسلامی نخواهد بود.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و
مدیریت

۳

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و
مدیریت

۳

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

ب) تغایر: مطابق فقه موجود، سازمانی که فرایندهای به کارگرفته شده وی برای تحقق هدف، مُراعیِ حلال و حرام اسلامی است ولی چارچوبه مستحبات و مکروهات (ارزش های اخلاقی) را در می نوردد.

مثال

اگر یک سازمان اقتصادی یا اجتماعی، برای افزایش فروش و در نتیجه بهره وری بیشتر، از انواع جذابیت ها و زرق و برق های حلال مادی در تبلیغات خویش استفاده کند، یکی از اثرات این کار وی، تزریق ناخواسته تجمل گرایی در بین افراد انسانی خواهد بود و این نقطه مخالف زهد و عدم دلبستگی به دنیا است. از این رو، چنین فرآیندی که در راستای هدفی مشروع، به کار رفته است، مغایر با ارزش های اسلامی است.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و
مدیریت

۳

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

ج) تطابق: اگر مدیریت، فرایندهای سازمانی خود را به گونه ای تنظیم نماید که در تطابق کامل با تمام باید و نبایدهای اسلامی باشد، لاجرم این فرایندها در هماهنگی کامل با نظام ارزشی اسلام خواهند بود.

مثال

مدیریتی که در آن علاوه بر رعایت واجب و حرام، به مباحث اخلاق سازمانی نیز بی توجه نیست را می توان نمونه ای از این حالت دانست.

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

تفاوت اهداف و فرآیندهای مدیریتی و نسبتی که با هدف و ارزش های اسلامی برقرار می کنند و در نتیجه بوجود آمدن حالات مختلف مدیریت، منجر به خروج مفهومی مدیریت اسلامی از یک مقوله متواپی و قرار گرفتن اسلامیت مدیریت بر روی طیفی می گردد که از تعارض با اسلام شروع شده و به انطباق کامل با آن ختم می شود. این مهم، خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت است.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و
مدیریت

۳

۴

سطوح اسلامیت مدیریت
در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

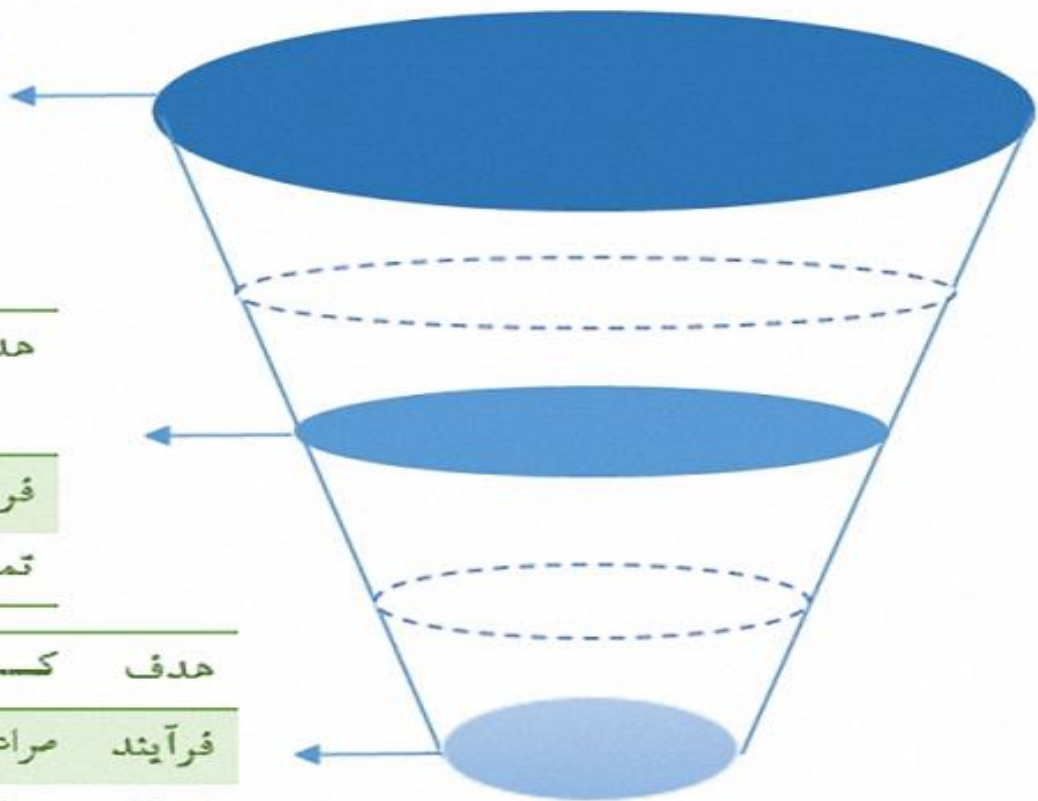
۷

پیشنهادها

۸

نسبت با اسلام
منطبق
منطبق
منطبق

هدف	تربیت انسان تراز اسلام در
فرآیند	مطابق با ارزش های اسلامی
تمرکز	خدمت و شاغل

زیاد

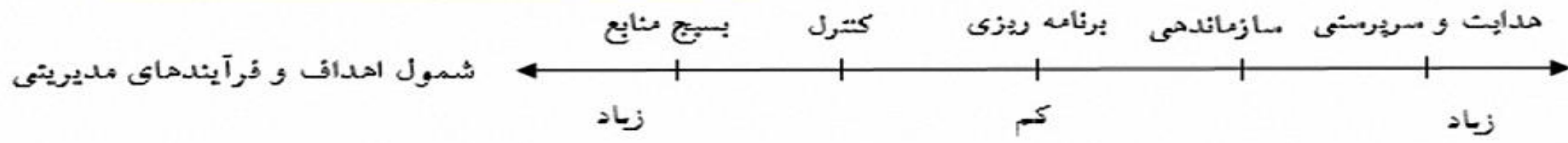
درجه اسلامیت

کم

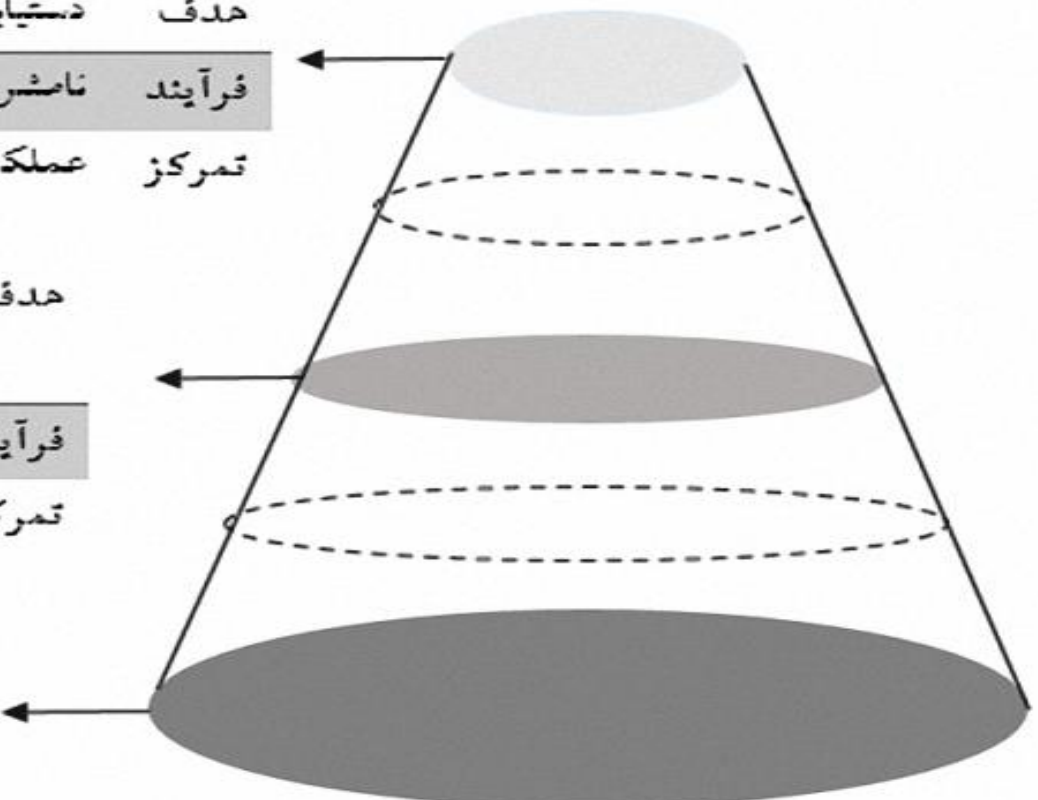
صفر

منطبق	هدف	تربیت انسان تراز... / دستیابی به
منطبق	فرآیند	مطابق با ارزش های اسلامی
مغایر	تمرکز	شاغل / خدمت

مغایر	هدف	کسب هدفی مشروع
مغایر	فرآیند	صراحت واجب و حرام دینی
مغایر	تمرکز	عملکرد

مغایر	هدف	دستیابی به هدفی مشروع
متعارض	فرآیند	نامشروع
مغایر	تمرکز	عملکرد

کم

درجه عدم اسلامیت

زیاد

متعارض	هدف	دستیابی به هدفی نامشروع / توسعه انسانی لیبرال
متعارض	فرآیند	نامشروع
مغایر	تمرکز	خدمت / شاغل

متعارض	هدف	توسعه انسانی لیبرال
متعارض	فرآیند	نامشروع
متعارض	تمرکز	خدمت و شاغل

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

✓ مطابق با این نظریه، مدیریت اسلامی، دو رکن مهم دارد که هر کدام نباشند، مدیریت اسلامی شکل نخواهد گرفت. «هدف» و «فرآیند»های به کار گرفته شده در تحقق هدف، باید حداقلی از اسلامیت را داشته باشند تا مدیریت صورت گرفته را بتوان با وصف اسلامیت، آراسته کرد. این حداقل، عبارتست از مشروعیت هدف و فرآیند.

تحلیل یافته ها

✓ مدیریت یک مجموعه انسانی، به میزانی که آن مجموعه را در هدف و فرآیندها از مشروعیت، به سمت تحقق هدف و ارزش های اسلامی حرکت می دهد، مدیریت وی اسلامی تر بوده تا جایی که چنانچه منطبق با آنها شود، اسلامی ترین مدیریت ممکن، واقع خواهد شد. در سوی دیگر طیف، هر چقدر که مدیریت، هدف و فرآیندهای جمعی را به سوی عدم مشروعیت و مخالفت با ارزش های اسلامی سوق دهد، مدیریت وی غیراسلامی تر شده تا جایی که چنانچه در تعارض با آنها قرار گیرند، مدیریت ضداسلامی را پدیدار خواهد نمود.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادات

۸

تحلیل یافته ها

✓ آنچه بین دو حالت انطباق و تعارض در پیوستار مدیریت اسلامی قرار می گیرد، از یک سو اسلامی است و از سوی دیگر هم غیراسلامی. در واقع، مدیریت به میزانی که به انطباق نزدیک تر می شود، درجه اسلامیت آن، افزایش پیدا کرده و در عین حال، از درجه عدم اسلامیت آن کاسته می شود و هر چقدر به تعارض نزدیک تر می شود، درجه عدم اسلامیت بیشتر شده و از اسلامیت آن، کاسته می شود.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

تحلیل یافته ها

اگرچه سازمان ها، عموماً شالوده ای اقتصادی داشته ولی هرچقدر درجه ارزشی مدیریت (اسلامی و ضد اسلامی) افزایش یابد، سودآوری، بیشتر در حاشیه اهداف سازمانی قرار می گیرد تا جایی که مدیر و کارکنان حاضرند حتی موقتاً زیان ده باشند ولی بر شدت خدمت آنها افزوده شود.

مثال،

اگر سازمانی که تولیدکننده یک کالای فرهنگی چون پویانمایی های آموزنده و اسلامی برای کودکان است، بخواهد کالای خود را با قیمت معمول بازار بفروشد، ممکن است به دلیل کم اهمیتی مردم، فروش چندانی نداشته باشد ولی حاضر است با قیمتی کمتر از بازار و حتی شاید کمتر از قیمت تمام شده، بفروشد تا برون داد سازمانی، به نحو بیشینه ای محقق

شود

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

اسلامیت مدیریت، مفهومی مشکک بوده و در نتیجه مدیریت اسلامی، سطوح و درجات مختلفی می یابد.

اسلامی ترین سطح مدیریت اسلامی، زمانی محقق می شود که هدف،

فرآیندها و تمرکز مدیریت، منطبق با هدف مکتبی اسلام، ارزش های آن و برونداد مطلوب باشند. هر چقدر که این سه بعد، انطباق کمتری با اسلام

پیدا می کنند، از درجه اسلامیت مدیریت کاسته شده و به درجه عدم

اسلامیت، افزوده می شود. این روند تا جایی ادامه می یابد که هر سه بعد مذکور، نه تنها در مغایرت بلکه در تعارض با اسلام قرار می گیرند.

نتیجه گیری

مفهوم مشکک مدیریت اسلامی در پرتو سطوح مختلفی که برای مدیریت اسلامی مطرح می کند، تلقی های مختلفی را در خود جای داده و کامل نبودن برخی از این تلقی ها را نشان می دهد و در نتیجه تشتت مفهومی بوجود آمده را نیز برطرف می کند.

تلقی هایی که معیار اسلامیت مدیریت را رشد دادن انسان ها (مطهری، ۱۳۸۷) و یا جلب رضایت الهی (مقیم، ۱۳۹۴) دانسته، در سطح اول مدیریت اسلامی قرار گرفته، رویکردهای اخلاقی به مدیریت (محمدی ری شهری، ۱۳۷۵)، عابدی جعفری و حسین زاده، ۱۳۹۱)، با سطح میانی مدیریت اسلامی، تناسب بیشتری داشته و رویکردهایی که صرفاً عدم تعارض با شرع را موجب اسلامی شدن مدیریت می دانند (نبوی، ۱۳۷۶)، با سطح آخر مدیریت اسلامی، ارتباط برقرار می کنند.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

پیشنهادها

۸

نتیجه گیری

نظریات رایج علم مدیریت نیز در پرتو نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت، بسته به اینکه چه نسبتی با هدف مکتبی و ارزش های اسلام، برقرار می کنند، در پیوستار مدیریت اسلامی و غیر اسلامی قرار می گیرند. در نتیجه، با توجه به اینکه نظریات و مدل های مطروحه مدیریت همانند تلقی های مدیریت اسلامی، قابلیت اتصاف به اسلامی، اسلامی تر و اسلامی ترین داشته، آنها علاوه بر این، امکان غیراسلامی و غیراسلامی تر و ضداسلامی بودن را نیز دارا هستند، داوری درباب اسلامیت علم مدیریت، منوط به بررسی تفصیلی بوده و به نحو یکپارچه نمی توان آن را کاملاً غیراسلامی دانست.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

۷

پیشنهادها

۸

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

پیشنهادها

۸

سطح اول مدیریت اسلامی، ارتباط وثیقی پیدا می کند با مدیریت دولتی در نظام اسلامی. بنابراین سازمان های دولتی و مدیران آنها بایستی در جامعه عمل پوشاندن به این نوع مدیریت، پشتتاز باشند. اما با وجود اینکه مبتنی بر فلسفه های غربی، تاکنون دیدگاه های متعددی در این باره، استخراج و عرضه شده است، هنوز دیدگاه اسلامی آن، تولید و منتشر نشده است. از این رو می توان مبتنی بر یافته های این پژوهش در سطح اول مدیریت اسلامی، به تولید مدیریت دولتی اسلامی دست زد تا هم در عرصه نظر، تمایز آن با معادل های غربی مشخص شود و هم عرصه عمل اسلامی را برای مدیران سازمان های دولتی، شفاف کند.

پیشنهادها

بررسی رابطه تعلیم و تربیت دینی با ساز و کارهای مدیریت اسلامی - به ویژه سطح اول آن - است. اگر هدف مدیریت در سطح اول، رشد و ارتقای دینی انسان ها در درون سازمان و بیرون آن است، چه فرآیندهایی در عرصه های برنامه ریزی، سازماندهی، بسیج نیروها، هدایت و نظارت و کنترل باید به کار گرفته شوند؟ برای این پژوهش، از دو راهبرد عمده می توان استفاده کرد: (۱) بررسی نظام مند متون دینی، استخراج و استنباط مطالب مرتبط (۲) طراحی پژوهش های تجربی. در این راهبرد، متغیرهای وابسته، ارزش های اسلامی مدیریت و مدیر خواهد بود. به عنوان مثال، تاثیر میزان رسمیت، سلسله مراتب، کنترل و... بر رشد شخصیت کارکنان، بررسی عوامل موثر بر رشد شخصیت (استراتژی پژوهش کمی پیمایشی)، کشف علل رشد شخصیت اسلامی کارکنان (استراتژی پژوهش کمی تجربی)

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

۸

پیشنهادها

در این پژوهش، بنا به مسئله پژوهش، سطوح مدیریت اسلامی مورد بررسی قرار گرفت. این در حالی است که آموزه های اسلام در جهت تحقق اهداف جمعی، صرفاً محدود به مدیر نمی شوند بلکه آنگاه که اهداف، صبغه دینی دارند، دستور اسلام، «فرمانبرداری» ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (نساء: آیه ۵۹) و «همکاری» ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ (مائده: آیه ۲) است. بنابراین آموزه های مدیریتی اسلام، سه سطح دارند: (۱) سطح اول: مدیریت؛ (۲) سطح دوم: فرمانبری و (۳) سطح سوم: همکاری. پژوهش پیرامون سطوح دوم و سوم آموزه های اسلامی در این باره نیز می تواند رهاوردهای ارزشمندی را برای سازمان و مدیریت در جامعه اسلامی به بار بیاورد.

بیان مسئله

۱

مبانی نظری

۲

نقاط تلاقی اسلام و مدیریت

۳

خردمایه نظریه تشکیک اسلامیت مدیریت

۴

سطوح اسلامیت مدیریت در نظریه تشکیک

۵

تحلیل یافته ها

۶

نتیجه گیری

۷

۸

الحمد لله الذي جعلنا
مؤمنين بالقرآن العظيم